

Sravnitel'nyy slovar' tunguso-man'çjurskikh yazıkov: Materialı k etimologičeskomu slovaryu ("Tunguz-Mançu dillerinin karşılaştırılmalı sözlüğü: Etimolojik sözlük için malzemeler"), Tom I: A-N, Akademiya Nauk SSSR, Institut Yazıkoznaniya, Leningrad 1975.

Mançu-Tunguz dilleri ailesi, Altay dilleri içinde, Türk ve Mongol dilleri ailelerine bakarak, en az araştırılmış olanı, dolayısıyla da en az bilinenidir. Mançu-Tunguz dilleri ailesi, bilindiği gibi, ölü dil olan Cüçen ya da Cürçen (*Cürçin*) ile yaşayan Mançu, Goldi ya da Nanay, Ulça, Oroki, Udehe ya da Ude, Oroçi, Negidal, Evenki ya da asıl Tunguz, Lamut ya da Even ve Solon dillerinden oluşur ve bu diller bütün Doğu Sibiryaya ile Kuzey Mançuryayı içine alan aşağı-yukarı 5 milyon kilometre karelik çok geniş bir coğrafi alanda konuşulur. Bununla birlikte, Mançu-Tunguz dillerini konuşanların toplam sayısı, kendi öz dillerini bırakıp Çince konuşmaya başlamış olan Mançular da dahil olmak üzere, 100.000 kişiyi aşmaz.

Türk ve Mongol dilleri alanlarındaki son araştırmalar bu konularda daha önce bilinenlere katkı niteliğinde oldukları halde, Mançu-Tunguz dilleri alanındaki araştırmalar bugüne değin üzerinde hiç çalışılmamış, dolayısıyla da hiç bilinmeyen konuları içermektedir. Türk ve Mongol dilleri araştırmalarının uzunca bir zamandan beri hem SSCB'de hem de Batı'da sürdürülmekte olmasına karşılık, Tunguz dilleri araştırmaları, başlangıçtan beri, başlıca devrimöncesi Rusyası ile SSCB'de yürütülmüştür. Bu nedenle, Tunguz dilleri araştırmaları SSCB'deki Altay dilbiliminin en büyük başarılarından biridir dersek hiç de abartma yapmış sayılmayız.

Gerçekten, Mançu-Tunguz dillerinin gramer ve sözlükleriyle ilgili yayınlar, özellikle devrimsonrası Rusyasında, yani SSCB'de, yapılan yoğun araştırmaların ürünüdür. Bu yayınların başlıcaları şunlardır: Ye. I. Titov, *Tunguso-rusşkiy slovar'*, Irkutsk 1926; N.N. Poppe, *Materialı dlya issledovaniya tungusskogo yazıka, Nareçiye barguzınskikh tungusov*, Leningrad 1927; G.M. Vasilyeviç, *Evenkiysko-rusşkiy*

slovar', Moskva 1958; V.A. Gortsevskaya, V.D. Kolesnikova, ve O.A. Konstantinova, *Evenkiysko-russkiy slovar'*, Leningrad 1958; V.D. Kolesnikova ve O.A. Konstantinova, *Russko-evenkiyskiy slovar'*, Leningrad 1960; O.A. Konstantinova, *Evenkiyskiy yazık. Fonetika, Morfologiya*. Moskva-Leningrad 1964; A.V. Romanova ve A.N. Mireyeva, *Dialektologičeskiy slovar' evenkiyskogo yazıka: Materialı govorov evenkov Yakutii*, pod redaktsiey G.M. Vasilyeviç, Leningrad 1968; V.G. Bogoraz, *Materialı po lamutskogo yazıku*, Tungusskiy Sbornik I, Leningrad 1931; V.İ. Levin, *Kratkiy evensko-russkiy slovar'*, Moskva-Leningrad 1936; V.İ. Tsintsius, *Oçerk grammatiki evenskogo (lamutskogo) yazıka*, Leningrad 1947; V.İ. Tsintsius ve L.D. Rişes, *Russko-evenskiy slovar'*, Moskva 1952; V.İ. Tsintsius ve L.D. Rişes, *Evensko-russkiy slovar'*, Leningrad 1957; K.A. Novikova, *Oçerki dialektov evenskogo yazıka*, Moskva-Leningrad 1960; K.M. Mil'nikova ve V.İ. Tsintsius, *Materialı dlya issledovaniya negidal'skogo yazıka*, Tungusskiy Sbornik I, Leningrad 1931; N.N. Poppe, *Materialı po solonskomu yazıku*, Leningrad 1931; T.İ. Petrova, *Kratkiy nanaysko-russkiy slovar'*, Leningrad 1935; O.P. Sunik, *Kururmiyskiy dialekt. Issledovaniya i materialı po nanayskomu yazıku*, Leningrad 1958; S.N. Olenko, *Russko-nanayskiy slovar'*, pod redaktsiey Prof. V.A. Avrorina, Leningrad 1959; T.İ. Petrova, *Nanaysko-russkiy slovar'*, Leningrad 1960; A.A. Avrorin, *Grammatika nanayskogo yazıka*, I-II, Moskva-Leningrad 1959-1961; T.İ. Petrova, *Ul'çskiy dialekt nanayskogo yazıka*, Leningrad 1936; T.İ. Petrova, *Yazık orokov (Ul'ta). Grammatičeskiy oçerk i tekstı*, Leningrad 1967; Ye. R. Şneyder, *Kratkiy udeysko-russkiy slovar'*, Leningrad 1936; V.İ. Tsintsius, *Oçerk morfologii oroçskogo yazıka*, Uç. Zapiski LGU, Seriya vostokovedçeskikh nauk, No. 98, vip. 1, 1949.

Mançuca üzerindeki araştırmalar ise daha çok Batı'da yapılmıştır. Bunlar arasında Haenisch'in *Mandschu-Grammatik, Mit Lesestücken und 23 Texttafeln* (Leipzig, 1961) adlı eseriyle Norman'ın *A Manchu-English Dictionary*, (Taipei, 1967) adlı sözlüğünü anabiliriz. Mançuca araştırmalarına son zamanlarda yapılan önemli bir katkı da Yamamoto'nun sözlüğüdür: Kengo Yamamoto, *A Classified Dictionary of Spoken Manchu, with Manchu, English and Japanese Indexes*, Edited by the Institute for the Study of Languages and Cultures of Asia and Africa, Tokyo Gaykokugo Daygaku 1969.

Tek tek dillerin gramer ve söz dağarcıklarını konu edinen bu yaygın ve araştırmalardan başka Mançu-Tunguz dillerinin karşılaştırmalı gra-

meri alanında da Batı'da ve SSCB'de önemli araştırmalar yayımlanmıştır. Bunlar arasında Tsintsius'un *Sravnitel'naya fonetika tunguso-man'çjurskikh yazıkov* (Leningrad 1949) adlı karşılaştırmalı sesbilgisi ile Benzing'in *Die tungusischen Sprachen* (Wiesbaden 1956) adlı karşılaştırmalı grameri ve O.P. Sunik'in *Glagol v tunguso-man'çjurskikh yazıkakh* (Moskva-Leningrad 1962) adlı araştırması anılabilir. Son zamanlarda biri Batı'da öbürü de SSCB'de yayımlanan iki elkitabının birer cildinin Mançu-Tunguz dillerine ayrılmış olduğunu, burada, yeri gelmişken, bir kez daha hatırlatalım. Mançu-Tunguz dilleri hakkında genel bilgilerle bu dillerin gramer özetlerini içeren bu yayınlar şunlardır: *Handbuch der Orientalistik, dritter Abschnitt: Tungusologie*, Leiden / Köln 1968; *Yazıki Narodov SSSR, Tom pyaty: Mongol'skiye, tunguso-man'çjurskiye i paleoaziatskiye yazıki*, Leningrad 1968.

Mançu-Tunguz dil bilimi alanındaki hiç de azımsanıp küçümsenemeyecek olan bu yayımlara karşılık bütün Mançu-Tunguz dillerinin söz dağarcığını içeren toplu bir sözlüğün elde bulunmayışı büyük bir boşluk yaratıyor ve bu durum Altay dil bilimi araştırmalarını büyük ölçüde güçleştiriyordu. İşte, bu büyük boşluğu dolduracak nitelikte bir karşılaştırmalı sözlük şimdi SSCB'de yayımlanmış bulunmaktadır.

"Tunguz-Mançu dillerinin karşılaştırmalı sözlüğü: Etimolojik sözlük için malzemeler" adını taşıyan bu sözlük iki cilt olarak yayımlanacak olan eserin birinci cildir ve /a /dan /ŋ/ ye kadar olan fonemlerle başlayan sözlere içermektedir. Sorumlu redaktörlüğünü ünlü Tunguz dilleri bilgini V.İ. Tsintsius'un yaptığı bu sözlüğü düzenleyenler, Tsintsius'la birlikte, V.A. Gortsevskaya, V.D. Kolesnikova, O.A. Konstantinova, K.A. Novikova, T.İ. Petrova ve T.G. Butayeva'dır. Önsözde belirtildiğine göre, ölü-diri, yazısı olan ve olmayan bütün Mançu-Tunguz dillerinin karşılaştırmalı bir sözlüğünü hazırlama fikri, ilk olarak SSCB Bilimler Akademisi Dil Bilimi Enstitüsünün Leningrad'daki şubesinin Altay Dilleri bölümünde doğmuştur. Bu fikir üzerine hemen harekete geçip bir proje hazırlayan ve aralarında işbölümü yapan Leningrad'lı Altayistler ve Tunguz dilbilimcileri bu büyük projeyi gerçekleştirmek için yalnız yayımlanmış iki dilli sözlüklerden değil, SSCB'li Tunguz dilbilimcilerinin yıllarca süren bilimsel geziler sonunda derledikleri yayımlanmamış sözlük malzemeleri ile Leningrad Devlet Üniversitesinde okuyan Evenki, Even, Nanay, Ulça, Üdegey ve Orok asıllı öğrencilerden toplanan dil malzemesinden de faydalanmışlardır. Kol-

lektif bir çalışma ürünü olan bu sözlükte *m*, *p*, *f* ve *h* fonemleri ile başlayan söz maddelerini V.A. Gortsevskaya, *b* fonemi ile başlayanları V.A. Gortsevskaya ile T.I. Petrova, *d*, *c*, *t* ve *ç* fonemleri ile başlayanları V. D. Kolesnikova, *g*, *i*, *o*, *u* fonemleri ile başlayanları O.A. Konstantinova, *e*, *y*, *n*, ve *ñ* fonemleri ile başlayanları K.A. Novikova, *v*, *l*, *ŋ* ve *s* fonemleri ile başlayanları T.İ. Petrova, *a*, *ə*, *k* ve *x* fonemleri ile başlayanları da V.İ. Tsintsius yazmışlardır. Sözlüğün *r*, *ts* ve *ş* ile başlayan sözlerini de bölüm mensuplarından T.G. Bugayeva kaleme almıştır.

Karşılaştırmalı sözlük, Mançu-Tunguz dilleri üzerinde Batı'da ve devrimöncesi Rusyasında yapılan sözlük çalışmalarını özetleyen kısa bir "Giriş" bölümü ile başlıyor. Bundan sonra sözlükteki maddelerin düzeni ile ilgili açıklamalar ve Mançu-Tunguz dillerinin yazımında kullanılan türlü yazıçevrimi (*transcription*) işaretlerini içeren tablolar yer alıyor. Bunları da kısaltmalar ve kaynaklar bölümü izliyor. Bu bölümde, Tunguz dilleri için verilen kaynaklar listesine bir diyeceğimiz olmaz. Daha önce de belirttiğimiz gibi, yayımlanmış sözlüklerle Tunguz dil, diyalekt ve ağızlarına ilişkin bütün derleme malzemesinden faydalanılmış. Ancak kaynaklar bölümünde Mançuca için faydalanılan kaynaklar arasında iki Mançuca-İngilizce sözlükten, Jerry Norman'ın *A Manchu-English Dictionary* (Taipei 1967) adlı eseri ile Kengo Yamamoto'nun *A Classified Dictionary of Spoken Manchu, with Manchu, English and Japanese Indexes* (Tokyo 1969) adlı çok önemli sözlüğünden söz edilmemiş olması dikkati çekiyor. Özellikle, 3.000'den çok sözü içeren sonuncu eserden faydalanılmamış olması Mançu-Tunguz dillerinin karşılaştırmalı sözlüğü için büyük bir eksikliktir.

Karşılaştırmalı sözlükte sözlük maddelerinin düzeni şöyledir: Herhangi bir sözün, varsa, Evenki (asıl Tunguzca) şekli esas alınmış ve büyük harflerle madde başı yapılmıştır. Tunguzcası bulunmayan sözler için öbür Tunguz dillerindeki şekillerden biri esas kabul edilmiştir. Madde içinde de sözün bulunduğu Tunguz dil ve diyalektlerindeki farklı şekilleri, türevleri ile birlikte, sıralanmıştır. Herhangi bir sözün, varsa, Cürçence şekli maddenin en sonuna konulmuştur. Bir sözün Cürçence karşılığı yoksa, maddenin Mançu-Tunguz dillerine ayrılan kısmı, o sözün Mançucadaki şekli ve türevleri ile sona ermektedir.

Eser, adından da anlaşılacağı üzere, etimolojik bir sözlük değildir; Mançu-Tunguz dillerine ilişkin söz malzemesini düzenli olarak bir araya getirmeyi amaçlayan karşılaştırmalı bir sözlüktür. Bununla birlikte,

sözlük maddelerinin çoğunun sonuna küçük puntolarla dizilmiş etimolojik notlar konulmuştur. Bu notlarda, bazan, sözün Ana Mançu-Tunguzca şekli tasarlanmakta, örneğin Evenki, Even, Negidal *av-* “silmek, kurulamak”, Ude *au-* ay., Ulça *xavü-* / *xau-* ay., Oroki *xav-* / *xau-* ay., Nanay *xao-* ay. < **xabu-* (s. 7), bazan, söz alınma ise, ahndığı dildeki (Mongolca, Yakutça, Çince vb.) şekli ya da şekilleri verilmekte, örneğin Evenki *abası* / *abāsi* “kötü ruh”, Even *abahu* ay., Negidal *avahī* < Yak. *abāsi* ay. (s. 3), bazan da, varsa, sözün Mongolca, Türkçe ve Korece gibi öbür Altay dillerindeki denктаşları hatırlatılmaktadır, örneğin Evenki *akta-* / *atta-* “geyikleri iğdiş etmek”, *aktakī* “iğdiş edilmiş geyik”, Even *āt-* (< **akta-*) “iğdiş etmek”, *ata*, *ataka* “iğdiş edilmiş geyik”, Negidal *aktavça* ay., Solon *akta* “iğdiş edilmiş at”, Nanay *akta* “iğdiş”, Mançu *akta* ay. = Mo. *ayta* “iğdiş, iğdiş edilmiş at”, *aytala-* “iğdiş etmek”, Halha *agt* “iğdiş”, *agtla-* “iğdiş etmek” vb. = Eski Türkçe *at* “at”, Yak. *at* “iğdiş, iğdiş edilmiş”, *at oyus* “iğdiş edilmiş öküz”, *attā-* “iğdiş etmek”, *attakī* / *attukī* “iğdiş edilmiş” (s. 26), vb. gibi.

Sözlüğü hazırlayanlar, türlü sözlerin öbür Altay dillerindeki denктаşları için, genel olarak, Ramstedt’le Poppe’nin Altayca etimolojilerinden faydalanmışlardır. Bununla birlikte, kimi Tunguzca sözlerin Altayca etimolojilerinde eksikler göze çarpıyor. Örneğin *adali* “eş, eşit, benzer” maddesinde bu Tunguzca sözün Mongolca denктаşı *adali* anıldığı halde Türkçe karşılığı *adaş*’tan hiç söz edilmemiştir (s. 1). Oysa, Eski Türkçe *adaş* “eş, arkadaş”, gerek ses gerekse anlam bakımından, Mo. *adali* ile Tung. *adali*’ye denk ve uygun düşer. Bunun gibi, Tung. *ala-* “dağdan aşmak” ediminin etimolojisinde Eski Türkçe aynı anlamdaki *aş-* edimi hatırlatıldığı halde, bu sözlerle ilgili Mo. *alus* “uzak”, *alus-* “üzerinden geçmek, aşmak” (Kow. I, 19 a) sözleri hiç anılmamıştır (s. 28). Yine bunlar gibi, Tunguzca *atiga* “yük” sözü ile Mançuca *açi-* “yüklemek” ediminin Mo. *açiya* “yük” (< **atiya*) ve *açi-* (< **ati-*) sözlerinden alınma ödünç şekiller olduğu belirtildiği halde bu edimin Türkçe karşılığı olan Osm. *ard-* “yüklemek” (< **ārt-*) ve Yakutça *irt-* “yüklemek” edimlerinden hiç söz edilmemiştir (s. 58). Oysa, bu Altayca etimoloji Ramstedt’in Kalmukça sözlüğünden beri bilinmektedir (bkz. KW, s. 18). Türkçe **ārt-* “yüklemek” edimi, hiç şüphe yok ki, Mongolca aynı anlamdaki *açi-* (< **ati-*) edimi ile denктаştır. Söz içindeki /r/ foneminin Mongolcada /t/ önünde bazı hallerde düştüğü (krş. Tü. *tart-* “çekmek” = Mo. *tata-* ay.) göz önüne alınırsa, bu edimin

Ana Altayca şekli **ártı-* olarak tasarlanabilir. Sözlükte bunlar gibi etimolojileri tam olarak verilmemiş daha pek çok Tunguzca söz vardır.

Karşılaştırmalı sözlük, bilinenlere ek olarak, bazı yeni Altayca etimolojiler de getirmektedir. Bunlar arasında gerek ses gerekse anlam bakımından kandırıcı ve sağlam olanları bulunmakla birlikte böyle olmayanları da vardır. Örneğin 105. sayfada Tung. *bukse* “buz” sözü Eski Türkçe *buz*, Yakutça *būs / mūs* ve *bösüy-*, *büös-* “buz tutmak, donmak” sözleri ile birleştirilmek istenmiş. Bu denklik ses bakımından sağlam görünmüyor. Türkçedeki /z/ foneminin Çuvaşçadaki ve öbür Altay dillerindeki karşılığı, bilindiği gibi, /r/ dir. Nitekim, Tü. *buz* sözünün Çuvaşçası *pür*’dir ve bu **būr* gibi bir ana şekle gider. Türkçe *buz* sözünün Tunguzca karşılığında da, bunun gibi, /r/ bulunması gerekirdi. Oysa, *bukse* sözünde /r/ değil, /s/ vardır. Ayrıca, Yakutça *bösüy-* (yazı dili *böhüy-*) edimi Mongolcadan alınmış bir ödünç söz olabilir (bkz. S. Kalužyn’ski, *Mongolische Elemente in der jakutische Sprache*, Warszawa 1962, s. 133). Yine, örneğin, 171. sayfadaki Tung. *gün-* “anlatmak” = Mo. *ge-* “demek, söylemek” denkliği de sesçe pek sağlam görünmüyor: *ū = e!* Mo. *ge-* edimi 179. sayfadaki Tung. *gelē-* “sormak” ediminin denктаşı olabilir (krş. Mo. *kele-* “söylemek, anlatmak, konuşmak” < *ke-le-*, *keme-* “demek, söylemek” < *ke-me-*, vb.).

Sözlükte bunlar gibi kandırıcı olmıyan başka etimoloji denemeleri de vardır. Ancak, hemen belirtelim ki, bunlar elimizdeki sözlüğün değerini asla küçültmez. Çünkü bu, etimolojik bir sözlük değil, başlığında da belirtilmiş olduğu gibi, etimolojik sözlüğe malzeme sağlayan karşılaştırmalı bir sözlüktür.

Bununla birlikte, sözlükte bazı yanlışlar da yok değildir. Örneğin, 78. sayfadaki *báşu* “keten bezi” maddesinde Türkçe *bez* sözü, *böz* ile birlikte, Eski Türkçe olarak anılmıştır. Oysa, bunlardan sadece *böz* şekli Eski Türkçedir. *Drevnetyurkskiy slovar*’dan alınmış olduğu anlaşılan *bez* ise ‘*Atebetü’l-hakayık*’ta satır altına sonradan eklenmiş Orta Türkçe bir şekildir. Yine aynı sayfadaki Eski Türkçe *bozayu* şekli de yanlıştır. Doğrusu, /u/ ile *buzayu*’dur. Sözlükteki Mongolca sözlerde de bazı tespit yanlışları göze çarpıyor. Örneğin Mo. *bodu-* “hesaplamak, hesap etmek” (s. 88), *boyu-* “bağlamak, hoşmak” (s. 89), *boru* “boz” (s. 96) gibi sözlerin ikinci hecelerindeki ünlü /u/ değil /o/ olacaktır: *bodo-*, *boyo-*, *boro*. Karşılaştırmalı sözlüğü hazırlayanların, bazı Mongolca söz-

lüklerdeki, örneğin Lessing'deki, bu yanlış okumaları düzeltmeleri gerekirdi.

Sözlükte, bunlardan daha önemli olarak, bazı karşılaştırma yanlışları da göze çarpmaktadır. Örneğin, 273. sayfada Tung. *cūlu*- “kazımak” edimi Mo. *cilgü*-, *cülgü*- “silme, cilalamak, ovmak” edimi ile birleştirilmiş. Bu etimoloji anlam bakımından pek sağlam görünmüyor. Tung. *cūlu*- edimi Mo. *düyil*- / *cüyil*- “tıraş etmek, kazımak, kırmak” ve Tü. *yüli*- “tıraş etmek, kazımak” (< **yüli*-) edimleri ile karşılaştırılabilir. Bu maddedeki sözlerden sadece Mançuca *culxu*- “ovmak, ovalamak, perdahlamak” edimi Mo. *cülgü*- edimi ile sesçe ve anlama uyumaktadır. Bunun gibi, 609. sayfadaki Tung. *nul*- “yakmak, tutuşturmak, alevlendirmek” ediminin Eski Türkçe *yal*- “parlamak, parıldamak” edimi ile karşılaştırılması da pek kandırıcı değildir. Tung. *nul*- edimini yine Eski Türkçe *yula* “meş’ale” ve *yulduz*, *yultuz* (Br. *yültus*) “yıldız” sözleri ile karşılaştırmak daha doğru olurdu.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, bu gibi kusur ve eksikler karşılaştırmalı sözlüğün değerini asla küçültmez. Bu sözlüğün asıl değeri bugüne kadar pek bilmediğimiz Tunguz dillerinin söz dağarcığını bize getirmiş ve sağlamış olmasıdır. Sözlük, Altay dilleri teorisinin temel direklerinden olan *r* / *z* ve *l* / *ş* ses denklikleri için Tunguz dillerinden yeni tanıklar getirmektedir. Örneğin, Türkçe *bâş* “yara” sözündeki / *ş* / foneminin daha eski bir öndamaksıl / *l* / foneminden geldiği tezini kanıtlayabilecek iki kanıtımız vardı: MK *bāly* “yara; yaralı” ve bununla bir kökten *balıq*- “yaralanmak”. Bunlardan birincisi, bilindiği gibi, bazı Türk dil ve diyalektlerinde bugün de yaşamaktadır: Kızıl *pāly* “yara, çiban”, Lebed, Hakas *palıy* “yara”, Altay *palū* ay., Sagay *palay* ay., Tuva *balıy* ay. (Räsänen’in VEWT, s. 60’ta bu sözlerin Mongolcadan alınma oldukları yolundaki görüşü yanlıştır). Şimdi, elimizdeki bu sözlükten, Tunguz dillerinden Ulçada *bayli*- “yaralamak” ediminin bulunduğunu öğreniyoruz (s. 66). Bu Tunguzca veri, Türkçe *bāly* (ve *bāş*!) sözündeki / *a* / ünlüsünün uzunluğunu kanıtlaması bakımından da ayrıca önemlidir: *bayli*- < **bāl*-. Bu şekil yardımı ile Tü. *balıq*- edimini de çözümleyebiliyoruz: *balıq*- < **bāl*- *ı*-*q*-.

Yine, örneğin, Tü. *buz*- “bozmak, tahrip etmek” edimi ile Mo. *burçi*- ediminin Tunguzcada denктаşı olup olmadığını bilmiyorduk. Elimizdeki sözlükten Tunguzcada “kırmak, parçalamak” anlamında bir *burgi*- ediminin bulunduğunu öğreniyoruz (s. 112). Sözlüğü hazırlayan-

lar bu Tunguzca edimi kırılma sesini yansıtan *bor* yankılığından getirmek istiyorlarsa da Tung. *burgî-*, gerek ses gerekse anlam bakımından Tü. *buz-* ile Mo. *burçi-* edimlerine denk ve uygun düşmektedir.

Yine bunlar gibi, Tü. *qazyan* “kazan” < **qāryan*) sözü ile Mongolca denктаşı *qarum* (< *qar-u-m*) sözünün Tunguzca bir karşılığı bulunduğunu bilmiyorduk. Şimdi karşılaştırmalı sözlükte bulduğumuz Tunguzca *kalan* “kazan” sözü üç dilli bir Altayca etimoloji yapmamızı sağlıyor: Tung. *kalan* (< **kāran*) = Mo. *qarum* = Tü. *qazyan* (Trkm. *gāzan*) < *qāz-yan* (< **kār'-yan*. Ek için krş. Tung. *kalakān* “küçük kazan” < *kala(n)-kān*; kök için krş. Yak. *xarmax* “kazan” < **qar-maq*.

Bu sözlükten, ayrıca, Türk ve Mongol dillerinde kökleri bulunmadığı için etimolojilerini yapamadığımız birçok sözün kökünün Tunguz dillerinde bulunduğunu da öğreniyoruz. İşte birkaç örnek: Mo. *dulayan* “ılık” = Tü. *yılıy* ay. = Tung. *dül-* “ısıtmak”, Mo. *ciluya* “gem, dizgin, yular” = Tü. (Osm. vb.) *yular*, Tuv. *çular*, Yak. *sular* “yular, başlık” = Tung. *dil, dili, cili* “baş, kafa”, Tü. *boyaz* “gebe, hamile” = Mo. *boyos* ay. (< Tü.) = Tung. *boyi-* “çocuk doğurmak”, vb. vb.

Özetlemek gerekirse, Mançu-Tunguz dillerinin bu ilk toplu ve karşılaştırmalı sözlüğü Altay dil bilimi alanında çalışanlar ve çalışacak olanlar için eşsiz bir kaynaktır. Bu sözlüğü karıştıran Türk, Mongol ve Altay dilbilimcileri hemen her sayfada tanıdık, başka bir deyişle, Türkçe ve Mongolcada da karşılığı bulunan Tunguzca bir söz ile karşılaşacaklar, böylece de yeni Altayca etimolojiler yapma olanağını bulacaklardır. Başta ünlü Tunguz dilleri bilgini Tsintsius olmak üzere sözlüğün hazırlanmasına katkıda bulunan bütün SSCB’li dilcileri bu büyük başarılarından ötürü içtenlikle kutlar, sözlüğün ikinci cildinin de kısa zamanda yayımlanmasını beklediğimizi belirtmek isteriz.